

RIKS
TEATRET

LANDSTRYKERE

Pedagogisk materiell

Hele landets teater

Utarbeidet for elever i videregående skole

K

S

INSPIRASJONSMATERIALE

I dette heftet finner dere oppgaver til for- og etterarbeid og ideer til samtaler og diskusjoner.

Undervisningsopplegget har mål fra K 06 og kan brukes i flere fag.

Heftet er til inspirasjon, du velger selv fag og tidsbruk.

Varighet ca. 2 t og 15 min (inkl. pause)

Landstrykere – fritt etter Hamsuns *August*

Trilogien om August står som en bauta i Knut Hamsuns forfatterskap og i nordisk litteraturkanon. Nå kommer boken til live i forestillingen på Scene Vest i et storstilt samarbeid med Riksteatret.

August har seilt på de sju hav og har ideer for det vesle samfunnet Polden i Nordland som knapt noen har hørt om. Fra å ha vært en liten bygd med fisk som primærnæring, bygger August Polden opp til et lite bysamfunn, med villastrøk, post, bank og fabrikk. August er entreprenør og redningsmann, men også storskrøner som er mer opptatt av spillet enn resultatene. I kjølvannet av prosjektene han setter i gang, følger det store problemer for de som lot seg rive med.

Hamsuns klassiker handler om å bygge en framtid, et liv. På Scene Vest presenteres historien med mye humor og varme av et ensemble bestående av ni skuespillere. Som alle de store klassikerne har også denne historien noe å fortelle oss også i dag, og føles stadig like aktuell.

Regissør Ynge Sundvor og scenograf Arne Nøst gjorde stor suksess sist de gjestet Hålogaland Teater med forestillingen *PAN* (2008). Nå er teamet samlet igjen, og tar oss denne gangen med til Polden hvor August får forføre oss med sin entusiasme, sjarm og fantasi.

Kunstnerisk team :

Regi og dramatisering: Yngve Sundvor

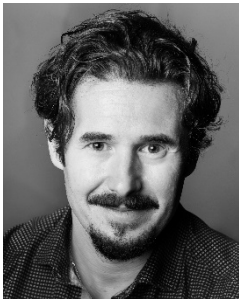
Scenografi og kostymedesign: Arne Nøst

Lys- og videodesign: Reidar Richardsen

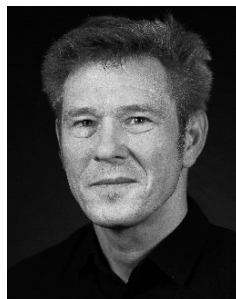
Lyddesign: Jim-Oddvar Hansen

Dramaturg: Morten Kjerstad

Skuespillere:

Eirik Del Barco Soleglad

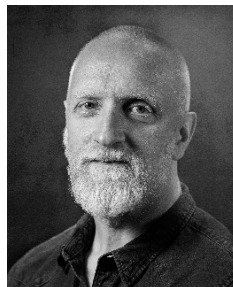
Trond Peter Stamsø Munch

Kristine Henriksen

Marius Lien

Svein Harry S. Hauge

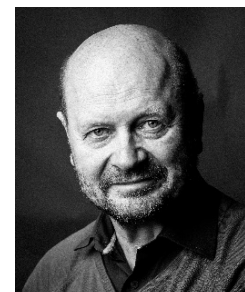
Guri Johnson

Stein Winge

Rebekka Nystabakk

John Sigurd Kristensen

Knut Hamsun

Knut Hamsun (1859-1952) vokste opp på Hamarøy i Nordland. Mange av historiene hans henter inspirasjon herfra.

Knut Hamsun er en av de mest omtalte personene i norsk litteraturhistorie. Som den fargerike og utilpassede skikkelsen han var, ble han både elsket og hatet, begge deler med like glødende intensitet.

Hamsun var en nyskapende og banebrytende moderne forfatter. Hans litteratur er blant annet kjent for elegante, humoristiske og urovekkende skildringer av det ubevisste og irrasjonelle i mennesket. Flere av Hamsuns bøker er i dag klassikere i verdenslitteraturen. I 1920 ble han tildelt Nobelprisen i litteratur for romanen *Markens grøde* (1917).

Knut Hamsun var meget kontroversiell i sin samtid, både personlig og politisk. Under andre verdenskrig støttet han Tyskland og nazistene. Likevel lever debatten om Hamsun fortsatt, og nye generasjoner finner stadig nye innfallsvinkler til forfatterskapet.

For mer informasjon: <http://hamsunsenteret.no/no/knut-hamsun>

Nyrealismen

Et epokebegrep

I en snever betydning er nyrealismen en betegnelse som brukes om litteraturen som dominerte Norge fra rundt 1905 og frem mot andre verdenskrig (1939-1945).

Nyrealismen er i all hovedsak knyttet til en ny generasjon forfattere som skrev i en retning som beveget seg bort fra nyromantikkens subjektive og stemningsdyrkende uttrykk, til en mer virkelighetsnær og samfunnsengasjert måte å skrive tekstene på. Selv om forfatterne i denne epoken skrev mer realistisk enn tidligere tok nyrealistene likevel med seg en del trekk fra nyromantikken, særlig sansen for dype psykologiske skildringer.

Bakgrunnen for den nye epoken var både internasjonale trender i kunst og litteratur, og den sterke utbyggingen av det norske industrisamfunnet og de sosiale brytningene som det førte med seg, blant annet utviklingen av arbeiderbevegelsen.

Nyrealismen var preget av «de store fortellerne» som skrev noveller, romaner og storstilte romanserier, og et generasjonsskifte i forfattermiljøet finner sted. Skram, Ibsen, Kjelland og Lie dør mellom 1905 og 1910. Hamsun og Kinck har på denne tiden en dominerende stilling i litteraturen, og begge går i en mer realistisk retning.

Objektivt og realistisk

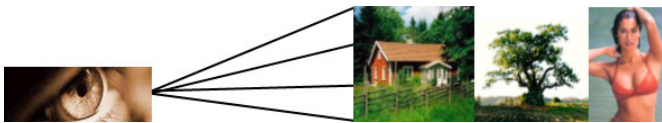
I motsetning til realismen som skildret problemer for -om mulig - å løse dem, så er nyrealismens hensikt en annen. De ønsker å skildre, så objektivt og realistisk som mulig - samfunnet og de kårene folk lever under - uten tendens. Ved å fortelle om f.eks. et ekteskapsforhold, er ikke nyrealistene bundet av å avdekke et problemekteskap; også "normale", harmoniske samliv kan skildres. Innstillingen blir mer positiv, og en kan ut fra dette si at *nyrealismen er mer realistisk enn realismen*. Virkelighetssans og sannhetsvilje står sentralt. På et vis kan vi si at nyrealismen forener realismens skildring av samfunnet med nyromantikkens skildring av enkeltmennesket og dets sjeleliv; resultatet blir en analyse av enkeltmennesket i sosial sammenheng.

En ny fortellermåte

Rent formelt er det ikke vanskelig å se at en ny tid er kommet innenfor episk diktning. Mens verkene i nyromantikken var subjektive og hadde et "jeg" som hovedperson og forteller, ser vi i nyrealismen at forfatterne har lagt inn en objektiv forteller - et mellomledd - som de skildrer alt gjennom. Fortellingen blir da holdt i tredjeperson (han/hun).

Nyromantikken - direkte (uten mellomledd)

Jeg ser ... (motiver)

Nyrealismen - indirekte (med mellomledd)

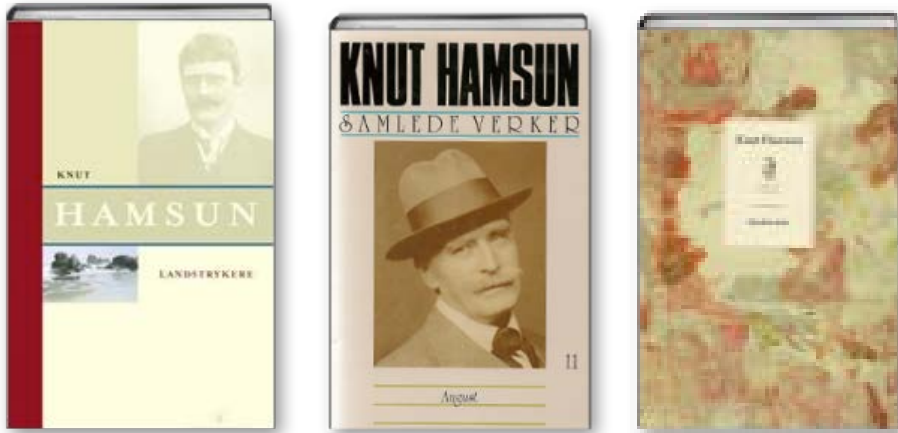
(Forfatteren beretter at...) Hun ser... (motiver)

I nyrealismen framstår Hamsun som et klart eksempel på at ståstedet blir et annet: Synsvinkelen glir over fra å være første til tredje persons. Jeg forteller ikke historien, men han gjør det. Særlig tydelig blir dette i forbindelse med de to vandrertrilogiene han skrev: Den første med innlevelse og deltakelse i beste nyromantiske stil: *Under Høststjernen* (1906), *En Vandrerspiller med Sordin* (1909) og *Den siste Glæde* (1912). Den andre betrakter og kommenterer personene nyrealistisk på avstand og med den fastboendes øyne: *Landstrykere* (1927), *August* (1930) og *Men Livet lever* (1933).

For enkelthets skyld kan man si at *Markens Grøde* (1917), som Hamsun fikk Nobels litteraturpris for i 1920, markerer overgangen fra den omvandrende, flakkende og føleleseladete Hamsun til den jordbundne, klarttenkende og fornuftige forfatter.

Handlingsresyme fra triologien

Landstrykere (1927) er første bind i den såkalte August- triologien. På det lille, fattige stedet Polden i Nordland møter den unge Edvart Andreassen den mer erfarne sjømannen og fortelleren August. Sammen legger de ut på kramkarvirksomhet langs Norskekysten. På en av turene treffer Edvart sitt livs kjærlighet, den gifte konen Lovise Magrete. De lever sammen en kort periode i den vesle idyllen, Doppen, før hun drar til Amerika. Edvart og Lovise Magrete møtes senere, men rastløsheten forhindrer varlig lykke. Med Edvart og August gir Hamsun en psykologisk skildring av landstrykerne som ikke steder finner verken ro eller lykke. Samtidig som *Landstrykerne* gir en realistisk skildring av årsaken til emigrasjon i Norge på 1860- tallet, gir romanen også en psykologisk forklaring på det moderne menneskets uro og rastløshet.

I *August* (1930) er Edvart redusert til en livstrett skikkelse, og det er Augusts mange påfunn som driver romanen framover. Polden har vokst til en pulserende liten by. Edvarts søster Pauline driver butikk og kafé, og August starter bank og postkontor. Han bygger også en fabrikk, som imidlertid blir stående uten maskiner. Augusts mange ideer som i *Landstrykere* gjerne hadde sin sjarm, framstår nå destruktive. August selv tyr til løgn og bedrag for å få gjennomført sine prosjekter, og uten å ville det, er Augusts modernisering av Polden med på å ødelegge livsgrunnet for det vesle samfunnet. August har ambisjoner om å fremme

kultur- og samfunnskritikk, men skjemmes av sitt overtydelige ideologiske budskap.

Romanen tegner imidlertid et godt bilde av konflikten mellom drøm og virkelighet.

I *Men livet lever* (1933) har August forlatt Polden og dratt til Segelfoss, som er skueplass for de to romanene *Barn av tiden* (1913) og *Segelfoss by* (1915).

Handlingen er lagt til tiden rundt første verdenskrig, og August er blitt 70 år gammel. Han går under navnet Altmulig og står blant annet til tjeneste for stedets matador Gordon Tidemand. En større lotterigevinst gjør det imidlertid mulig for ham å framkalle ungdommens virkekraft, og han satser stort på sauehold. Ironisk nok omkommer August da sauene hans blir skremt utenfor en avgrunn. August-skikkelsen er blitt sammenlignet med Per Gynt, men står mye tilbake for Ibsens nyanserte portrett. *Men livet lever* er en av Gyldendals største salgssuksesser.

Hovedpersoner

August er foreldreløs. Han kommer som en ungdom til den vesle bygda Polden, der han blir kjent med Edvart. August er rastløs og pratsom, et oppkomme av historier og påfunn. Han svermer for flere kvinner, men har lite hell i kjærlighet.

Edvart er født i Polden. Hans mor dør mens han er liten, og faren og søsknene Pauline og Joakim utgjør hans nærmeste familie. Edvart er kjekk, men beskjeden. Han lever landstrykerlivet sammen med August, og på en av reisene sine møter han den gifte Lovise Magrete, som blir hans store kjærlighet.

Før forestillingen

For at elevene skal få best mulig utbytte av teaterbesøket anbefaler vi at dere har lest innledninga og arbeidet med Hamsun, og at elevene kjenner til handlingen og personene i verket. Det er også viktig at elevene har satt seg inn i tidsepoken og at dere på forhånd har samtaler rundt innhold og tematikk.

Utdypende samtale

- Hva er en landstryker? Hva tror du ligger bak uttrykket landstrykere?
”Ja vi er landstrykere på jorden. Vi vandrer veier og ulende, stundom kravler vi, stundom går vi opprett og trår hverandre ned. (Landstrykere, 1927)
- *Landstrykere* er en fortelling om bygda Poldens vekst og fall. Hva menes med dette?
- Sett dere inn i samfunnsstrukturen i Nord-Norge på slutten av 1800- tallet. Hvordan var den sosiale og økonomiske utviklingen på denne tiden?

Før dere ser teaterstykket er det lurt å snakke om begreper som er aktuelle for handlingen i stykket.

- Emigrasjon, Amerika
- Vandrerskikkelsen
- Innflytelse (god og dårlig)
- Naiv/godtroende
- Destruktive ideer
- Eventyrer
- Livsløgner
- Kjærlighet
- Konsekvensetikk

Observasjonsoppgaver

- **Karakterskygging.**

Her skal dere skygge hovedkarakteren August gjennom hele forestillingen, dvs at du skal notere deg det som kan være av interesse for å forstå hvem og hva August er. Finn ut mest mulig om August. Hva foretar han seg, hvilken personlighet har han, hvordan er han som person? Noter deg hvordan forestillingen gjennom August skildrer det moderne menneskets uro og rastløshet. Legg også merke til uttryksform, scenografi, lys, lyd, kostyme.

- **Kærlighet**

Kjærlighet er et gjennomgangstema i Knut Hamsuns forfatterskap, både kjærligheten mellom mennesker og kjærligheten til naturen og stedene. Sett deg inn i Hamsuns skildringer om kjærligheten, legg merke til hvordan skildringer av ulik kjærlighet kommer til uttrykk i teaterstykket. (I kjærlighetsforhold, sosiale erotiske relasjoner, kjærlighet i et livsløp, og kjærlighet til sted og naturen).

Etter forestillingen

Etter forestillingen kan klassen jobbe med en eller flere av disse oppgavene for å oppsummere og bearbeide teateropplevelsen. Her vil du finne varierte oppgaver som treffer mål fra flere trinn. Oppgavene innbyr til refleksjon, diskusjon, tekstsaking og kreativitet.

Refleksjon og samtaler om personer, innhold og tema

- Elevene forteller hvordan de opplevde teaterforestillingen og nevner eksempler på scener, karakterer eller hendelser som gjorde spesielt inntrykk. Forklar hvorfor du husker akkurat dette?
- Det er gjort mange versjoner av *Landstrykere* (film, teater). Hva er spesielt med denne versjonen?
- Stykket handler om den økonomiske og sosiale utviklingen i Nord-Norge og et lite samfunn gjennom hundre år. Hva gjør denne moderniseringa og endringene med menneskene i bygda Polden?
- Forestillingen er en psykologisk skildring av det moderne menneskets uro og rastløshet. Edvart og August finner ikke ro og lykke. Mange er på søken etter balansen mellom ønsket om forandring og trangen til stabilitet. Hvorfor er det så viktig å finne ”fotfeste” i livet sitt? Hvilke faktorer kan være med på å påvirke dine forutsetninger for denne balansen?
- Forestillingen handler også om konflikten mellom drøm og virkelighet. Det er lett å la seg fascinere av andres fantasier, lovnader og impulser selv om fornuften sier noe annet. Hva gjør at man lett lar seg overtale og hvorfor velger mange å ikke være rasjonell, men å leve på drømmer?
- August er en løgner og spekulant. Entreprenøren, livsløgneren og livskunstneren har destruktive ideer og tvilsomme prosjekter som setter andre i elendighet. Dette skaper både forventninger og kaos for dem rundt ham. Har dere eksempler på andre

sammenhenger der noen har vært svak for andres sjarm, overtalelsesevne og karisma?

- Temaene er relevante for vår samtid. På hvilken måte kan vi gjenkjenne temaene i dag? Kan vi se noen likhetstrekk til dagens samfunn?
- Poldens vekst og fall. På hvilken måte minner dette oss om dagens samfunn? Land og byer som opplever nedgangstider etter lang tids vekst. (for eksempel Spania og Stavanger)
  - Hvordan opplever vi økonomisk krise?
  - Hvordan reagerer vi på nedgangstider?
  - Hvordan forholder vi oss til andre (f.eks politikere som lover endring og bedre tider).

Adaptasjonen - overføring fra bok til teater

Adaptasjon er å overføre noe fra et medium til et annet medium.

<http://www.slideshare.net/jannehytten/undervisning-om-adaptasjon-12607801>

Sammenlign handlingen i originalen med handlingen i adaptasjonen.

Er det noe som er utelatt?

Er det gjort noen endringer?

Hvordan syns du Hamsuns skildringer kommer til uttrykk i teaterstykket?

Utdrag fra teksten

1: Drama, utdrag fra teksten. (Vedlegg1)

- Del klassen inn i grupper på xx. Hver gruppe får utdelt den samme scenen. Framfør scenen så realistisk som mulig for resten av klassen.
Rollebytte: Ruller på rollene for å erfare og oppleve hvordan det er å spille de forskjellige rollene.
- Læreren deler elevene i grupper på XX. Hver gruppe får utdelt den samme scenen. Deretter gis i oppgave å fremføre scenene for klassen på ulike måter.
(Ulike måter: Krim, romantisk, barneteater, musikal, opera, tragedie, lidenskapelig, komedie, melankolsk, såpeopera mm).
- Dramatisere. Bruk noen minutter på å improvisere en ny kreativ slutt. Framfør for resten av klassen.

2: Språkendringer- utdrag fra teksten. (Vedlegg 2)

I denne oppgaven skal elevene se på tekstutdraget fra originalversjonen av *Landstrykere*.

Studer språket. Brukes det ord og formuleringer som ikke benyttes i skriftlige tekster i dag?

Forsøk å skrive om deler av teksten til egne ord/dagligtale.

Edevarts bryst blødde av medlidenhet, han stod overfor noget han ikke skjønte, en skjæbne, et kors av fremmed art. Denne kvinde kunde være fem seks og tyve år, hun hadde noget kjærlig, kanskje ikke kjærlig men ømt, det lå i hendes lutende hode, hun hadde ydmyge øine. Hvor holdt manden til, var han i det hele tat noget sted? Hvad levet konen av? Det stod en vævstol i stuen, det hang forskjellig farvet garn på vægger og stolrygger omkring, alle tingene i stuen var umalte. Edevart sat nu og da vætte munden, han var så langt fra likeglad og kold, det bævet i ham, kanskje av ydmyghet kanskje av forelskelse, noget søtt.

Ordliste (vedlegg3)

I denne oppgaven skal elevene forske på sitt eget språk. Se på ordlista som er laget i forbindelse med oppsettingen av teaterstykket.

Elevene får i oppgave å lage en ordliste til sine foreldre. Her skal de skrive ord, uttrykk og forkortelser som de tror foreldrene ikke forstår. Bak hvert ord skal de også skrive en forklaring og hva de tror ligger bak uttrykket (opphavet).

Konsekvenser av egen handling

Dialogsirkel

Elevene sitter med stolene sine i en sirkel. Lærer fører samtalen og sender ordet rundt i sirkelen. Dersom elevene ikke ønsker å svare, er det mulig å si pass. Det er viktig at elevene er aktive lyttere og viser åpenhet for andres uttalelser, meninger og argumenter.

August har mange tvilsomme prosjekter som setter andre i elendighet.

Forslag til spørsmål:

- Er man i alle sammenhenger ansvarlig for sine egne handlinger?
- I hvilken grad kan man skylde på andre når noe går galt?
- I hvilken grad er du ansvarlig for andres handlinger når du har påvirket andre og det får negative konsekvenser?
- Hva er det som avgjør om en handling er rett eller galt? Er dette personavhengig?
- Hvilket ansvar har du for å gripe inn når du ser at noe/noen er på vei i feil retning?
- Hvilke konsekvenser kan det få når noen har dårlig innflytelse på deg?
- Hva tenker du om Augusts samvittighet og empati?
- Når man lever i en drøm er det vanskelig å se virkeligheten og de konsekvensene dine handlinger kan ha. Kom med eksempler på dette.

Tablåer – foto av stillbilder

Elevene skal i grupper velge ut de viktigste scenene og visualisere dem i fem ulike tablåer. Læreren klapper etter hvert bilde/tablå, slik at et nytt bilde/tablå vises. En elev tar bilde av de fem tablåene, heng dem så opp i klasserommet i kronologisk rekkefølge.

Hørspill - sammensatt tekst

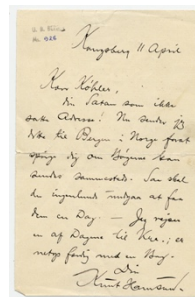
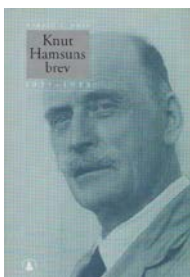
Velg en scene og lag et hørspill fra forestillingen. Ha fokus på å få fram stemningen. Lyden er det viktigste virkemiddelet.

<http://www.slideshare.net/jannehytten/hrespill-12585850>

Skriveoppgaver

Brev

Hamsun skrev 4000 brev i løpet av sitt liv. Skriv et personlig håndskrevet brev forseglet (med oplat). Brevet skal være til noen som står deg nær. Ha fokus på det du vet om skrivestilen i den litterære perioden nyrealismen. (Tips til utforming kan være med kalligrafi og eksperimentere med ulike skriftformer).

Hamsun

Knut Hamsun var nyskapende i sin tid. Hans litterære ideer regnes for å være bruddet for moderne litteratur. Hva menes med dette. Skriv litt om dette gjennombruddet. Bruk internett som kilde

Levende og frisk

I åra fra 1927 til 1933 gav Hamsun ut de tre bøkene om August, Landstrykere, August og Men livet lever. I disse bøkene viser Hamsun hvor stor forteller han er. Det er det viktig å få med skrivestilen hans, han skrev på en særskilt, levende og frisk måte, basert på hans egen nordlandsdialekt. Ord, uttrykk, setningsoppbygging er tydelig dialektpreget, selv om han skrev på riksmål.

Skriv en kort tekst på din dialekt. Skriv som Hamsun, levende og friskt. Velg en hovedperson i teksten som har karaktertrekkene: "skrytpeis", "løgnhals", "omstreifer" eller "eventyrer".

Biodikt

Bio står for biografi. Det betyr skildring av livet til en person. Biodikt kan være et redskap for å karakterisere personer, bli kjent med dem og vise deres egenskaper. Når man arbeider med personkarakteristikk kan biodiktet brukes som utgangspunkt for klassesamtale og høytlesning.

Fyll inn det du vet eller det du tenker kan være passende for August eller Edvart. Det er ikke noe fasitsvar. Det er lov å legge til eller endre setningsstarterne.

NAVN

KJØNN

ALDER

TRE KARAKTERTREKK VED...

...SETTER PRIS PÅ

...PLEIER Å

...SAVNER

...ØNSKER

... ER GLAD FOR

...ER REDD FOR

... TRENGER

...VIL GJERNE

...ER I KONFLIKT MED Kreative oppgaver

Gøy med podcast- ipad2, iMOVIE

Se introduksjon og veiledning:

<https://janganre.wordpress.com/2011/05/22/goy-a-lage-podcast-med-ipad-2/>

Del klassen inn i grupper på 3-5 elever.

Gruppe 1: Lag dokumentar om Knut Hamsun

Gruppe 2: Lag et opptak der dere presenterer tidsepokene Knut Hamsun skriver i

Gruppe 3: Lag en reklamefilm til teaterstykket *Landstrykere*.

Gruppe 4: Tolk selv en scene fra forestillingen og gjenskap den i en kortfilm.

Moderne arkitektur - akvarelskisse

Bygda Polden og tiden preges av modernisering med vekst og endring. Legg opp til en arkitekturvandring i nærmiljøet der dere har fokus på moderne arkitektur og endringer i nyere tid. Med utgangspunkt i disse byggene skal elevene lage en akvarelskisse.

<http://hamsunsenteret.no/no/skole/videregaende-skole/formgiving>

Knut Hamsun - sitater om kjærlighet

Kjærligheten er Guds første ord, den første tanke som seilet gjennom hans hjerne. Da han sa: Bli lys! Ble det kjærlighet. Og alt ha hadde skapt var såre godt og han ville intet ha ugjort igjen derav. Og kjærligheten ble verdens opphav og verdens hersker; me alle dens veier er fulle av blomster og blod.blomster og blod. (Victoria., 1898)

Knut Hamsun er kjent for mange og gode sitater som beskriver kjærlighet. Elevene får i oppgave å finne slike sitater. Inspirert av disse velger de ett sitat som de skal tolke først og videre bruke som utgangspunkt i utformingen av en pute i tekstil. Ulike teknikker kan tas i bruk, f.eks broderi, søm, trykk, male, sjablong, print.

Til inspirasjon:

Men hvis du bare visste hvor inderlig jeg har husket deg i ti tolv år og aldri glemt deg ...

Knut Hamsun

Gud i himlen, kjærligheten er et flyktig stoff.

Knut Hamsun

Akk, kjærligheten den gjør menneskehjertet til en soppHAVE, en frodig og uforskammet HAVE hvori står hemmelighetsfull og frekk sopp.

Knut Hamsun

Og kjærligheten blev verdens ophav og verdens hersker, men alle dens veier er fulle av blomster og blod, blomster og blod.

Knut Hamsun

Skulptur - byste av Hamsun

Elevene skal lage en skulptur i leire av Knut Hamsun. Her velger du om du skal lage hele menneskekroppen eller en byste.

- Skulpturen din skal reflektere en følelse eller et uttrykk
- Du skal skaffe deg en bevissthet i forbindelse med størrelse, form, bevegelse og balanse.

- Du skal lage minst to skisser i forkant, føre logg og være bevisst på disponering av tida

Alternativt kan elevene lage en skulptur av seg selv eller noen de har lyst til å utforme en byste av.

Evt kan elevene kun tegne skisser av Hamsun.

SCENE 21

AUGUST:

Ja. Da er vi klar for nok et bankmøte. I denne bunken har vi kjensfolk og Poldenværinger, så de må vi nok gå god for.

KAROLUS:

Bygdas barn må behandles godt.

PAULINE:

Nok. Nok! Det blir avslag, avslag og avslag. De har ikke kausjonister som er gode for beløpet.

AUGUST:

Nå vel. Da tar vi de tre til avstemning. Hvem stemmer for lån?

KAROLUS:

For. Jeg stemmer for.

AUGUST:

Og jeg stemmer for. Pauline?

PAULINE:

Jeg slutter herved i bankens styre. Adjø. Banken er snart tom for penger

AUGUST:

Da er søknadene enstemmig vedtatt.

KAROLUS:

Kanskje vi burde bremse litt på farten?

AUGUST:

Kanskje. Men da blir det jo ikke liv og omsetning, bare stillstand! Pokker ta!

KAROLUS:

Du kan jo gjøre som du pleier?

AUGUST:
Hva da?

KAROLUS:
Sette deg selv opp som kausjonist?

AUGUST:
Ja. God ide.
(Pauline inn igjen.)

PAULINE:
Pengeskapet ditt er kommet.

AUGUST:
Endelig! Kom Karolus!

PAPST:
Å gud for et pengeskap, et hus, en festning,
selve notbåten måtte hente det på
stoppestedet, og da de landet med det i Polden
måtte det to hester og åtte mann til å dra det
opp fra naustene.

AUGUST:
Ja, men jeg har sett ti ganger så store
pengeskap!

KAROLUS:
Hvor skal vi sette det?

AUGUST:
På kafeen.

PAULINE:
Kommer ikke på tale.

AUGUST:
Hvorfor vil du ikke ha dette pene skapet,
Pauline?

PAULINE:

Fordi gulvet tåler det ikke. Derfor.

AUGUST:

Så skal vi mure under gulvet.

(Jokaim, Teodor, Edevart og Karolus holder pengeskapet på
skrått med stor møye under følgende samtale)

PAULINE:

Nei. Jeg vil ikke ha det.

AUGUST:

Kjære snille deg, vær nå rimelig.

PAULINE:

Nei.

AUGUST:

Det mener du ikke.

PAULINE:

Jo.

AUGUST:

Hørte jeg et ja?

PAULINE:

Nei.

AUGUST:

Ja da, jeg vet at vi har vært noen komlinger
med utlån. Vi har vært noen naut!

-

(Mer)

Hør, - vil du at brødrene dine skal knekke
ryggen? Er det det du vil? La oss få
pengeskapet inn.

Pauline?

Pauline...

Snille...

Søte..

Pauline..

PAULINE:

Ja vel.

Men dere skal mure under!

AUGUST:

Fint, fint.

(De får pengeskabet på plass. August prøver å åpne det, uten hell)

AUGUST: (Forts)

Det var som faen!

KAROLUS:

Hvorfor åpner du det ikke?

AUGUST:

Fordi det er lukket, og det viser seg å være vrangt å åpne. Derfor.

KAROLUS:

De skal jo være dirkefrie for tyver og røvere, men det burde da ikke være umulig å åpne for skikkelige folk..

(prøver og misslykkes)

Hva pokker er dette!

AUGUST: (Forts)

TEODOR:

Vi kan kanskje ta av bakveggen? Det ville jeg gjort.

AUGUST:

(prøver igjen)

Faen! Faen ta! Helvete!

TEODOR:

La meg prøve med denne tangen..

AUGUST:

Hold deg unna, Teodor!

TEODOR:

Vi kan få smeden på Indrebygden, han Eide

Nikolaisen, til å komme. Han kan bryte det opp, helt sikkert.

KAROLUS:
Hold kjeft, Teodor!

AUGUST:
Du snakker som du har vett til!

TEODOR:
Hvorledes? Er det bedre å stå her og se på skapet?

PAULINE:
Du fikk låne en tang, Teodor?

TEODOR:
En tang? Jeg? Nei?

-
Å jo, ja. Det glemte jeg.

PAULINE:
Hit med den.
Takk.
(Til August)
Det har kommet et rekommandert brev til deg i posten i dag.

AUGUST:
Det er vel mine forretninger i Tyskland. Det kan vente.

PAULINE:
Det er fra skapfabrikken. Og her har du kombinasjonen.

AUGUST:
Akkurat. Hit med den.
(Går til skapet med lappen og prøver igjen og igjen)
Joakim!

JOAKIM:
Jeg kan ikke mere enn du. Pengeskap forstår jeg meg ikke på.

AUGUST:

Du er jo ordfører, for pokker!

JOAKIM:

Pauline! Kom hit!

(Pauline kommer)

Prøv du.

(Pauline prøver og åpner skapet)

AUGUST:

Ja. Da er du ansatt i banken igjen.

Knut Hamsun (1859–1952)

Landstrykere

På Fosenlandet gik de ind i en grøn vik for å ta vand, det duret ut til dem fra en foss opi skogen. Det lå en ensom gård i bunden av viken, derfra kom et par børn ned til elven og stod og så på de fremmede fra jakten. Litt efter kom en ung kone i fuldt løp ned til dem, hun var barfotet og meget snauklædt, uten andet på end særk og skjørt. Hendes ærende var – de måtte ikke ta det ilde op! – å bede de gode folk om en håndsrækning: en sau hadde gåt sig fast opi bergene bak husene, den hadde ståt der i to jamndøgner, og det var ikke råd for hende alene menneske å berge den. Konen hadde tårer i øinene, det var sån en snil sau og en pen sau.

August: Er det ikke mandfolk heromkring?

Jo, sa konen, med de er netop nu på øen i arbeide.

Øen står på kartet, sa August skipperlærd. Hvad slags arbeide har de der?

På Fosen gård, et eller andet.

August hadde vel gjort disse unødvendige spørsmål av et slags viktighet, han så op til husene og mumlet litt, men da han fremdeles var i godt humør lovet han å komme.

De rodde ombord med vandtønden, tok toug og blok med og gik i hæksbåten igjen. August tok også med sig sin børs og sat med den over knærne, men det gjorde han vel mest for å se grom ut til den unge kone.

De kom op til gården og fik stedet utpekt. Sauen hadde våget sig frem på en berghylde med grønt græs, men hylden var så smal at dyret ikke kunde vende sig og komme tilbake. Nedenunder var dypet og døden.

August spurte konen: Vil du sælge sauene?

Nei – ånei, sælge den?

For så kjøper jeg den og skyter den herfra så den triller ned.

Skyte den? Ånei, det er sån snil sau, stor, pen livsau.

August gik med sine folk op på bergkammen, firte Edevart ned til hylden og lot ham foreta sig det som trængtes. Sauen stod stille, den var åpenbart vant til familiær omgang med mennesker og fryktet ikke. Edevart hang i touget og fik med et fast tak sauene endevendt, det gik så pludselig, han løftet forparten av dyret efter ulden og fik det et øieblik til å stå på to, hvorpå det faldt ned på fire. Sauen syntes selv forstumlet ved dette og visste likesom ikke av sig – hadde den mon fåt hodet i bakenden? Edevart klappet den og brukte venlighet, men han måtte både skyve på og jage den for å få den til å gå tilbake den samme vei den var kommet.

Edevart løftet sig selv et par fot i touget og slængte sig ind på hylden. Han stod et øieblik og grundet, derpå løste han touget av sig og lot tampen falde. Hal op! ropte han tilveirs. Han hørte det hvine jamrende i en blok på toppen av bergvæggen og han så touget glide oover. Så skred han på varsom fot langs hylden og gik efter sauene.

Nedenunder ved husene stod konen og hendes to børn og så tilveirs, konen gråt og var ilde ved både for sauene og manden i fare. Børnene gav nu og da et utrop. Ikke så høit! advaret moren, så kan de dætte ned! Hun skrek selv av glæde da alt var overstået, og da mændene kom ned takket hun dem

alle og tok dem i hånden, hun sa til børnene om å gjøre det samme og de rakte frem sine små hender, ret og kjev hånd som det faldt sig. Edevart så konen på med underlige øine og takket ham særskilt og blev rød i kinderne – javel, den unge kone så vel at han var den peneste. Og Edevart på sin side var ikke et hår bedre, også han blev rød. Å den ungdom, den velsignede ungdom og skyldfrihet!

De blev bedt ind i stuen og fik melk å drikke, og konen utmerket Edevart igjen og gav ham først. Herover syntes nu skipper August å surne, han tok op Skåros ur av lommen og sa: Ja lat os komme ombord igjen, gutter, jeg skal videre med lasten!

Konen var så opfyldt av taknemmelighet, hun vilde koke kaffe til dem. August svarte: Nei vi har kaffe ombord, vi er provianteret for hele turen. Ellers tak! Er det kjæresten din han der på væggen? spurte han for spøk.

Det er manden min, svarte hun.

Er han også på øen og arbeider?

Nei. Han er borte.

En pen mand, sa August da. Blev han borte på sjøen?

Han er reist til Amerika.

Nå han er i Amerika. Ja der er jeg vel kjendt. Hvor længe har manden din været borte? I fire år.

Så kommer han vel snart igjen?

Det vet Vorherre, svarte konen.

Det vet vel du også. Han skriver vel?

Nei han skriver ikke. Han har aldrig skrevet.

August slog hånden i knæet. Har han aldrig skrevet? Men så vet du vel ikke engang om han er kommet frem til Amerika?

Jo han er steget i land i New York.

Og så blev han borte?

Konen svarte ikke.

Edevarts bryst blødde av medlidenhet, han stod overfor noget han ikke skjønnte, en skjæbne, et kors av fremmed art. Denne kvinde kunde være fem seks og tyve år, hun hadde noget kjærlig, kanskje ikke kjærlig men ømt, det lå i hendes lutende hode, hun hadde ydmyge øine. Hvor holdt manden til, var han i det hele tat noget sted? Hvad levet konen av? Det stod en vævstol i stuen, det hang forskjellig farvet garn på væggen og stolrygger omkring, alle tingene i stuen var umalte. Edevart sat nu og da vætte munden, han var så langt fra likeglad og kold, det bævet i ham, kanskje av ydmyghet kanskje av forelskelse, noget søtt.

Det var nu intet mere for August å spørre om, han reiste sig og gik til døren. Edevart var den siste som forlot stuen, konen fulgte ham i hælene og sa ute i gangen: Ja tak og pris skal du ha for alt det du gjorde! Hvad heter du? Edevart overrumplet: Jeg? Å – jeg har Edevart til navn. End du?

Lovise Magrete Doppen.

Ja, jeg har Edevart Andreassen til navn, sa han. Du må leve så vel!

Å den ungdom! De tok ikke hverandre i hånden, de så begge mot gulvet og de hvasket som tyver ...

Kysset du hende? spurte August senere.

Edevart et øieblik stum, så måtte han gjøre sig mere karslig end han var og le til det grumme spørsmål: Nei hun vilde ikke, svarte han. – Vilde hun ikke? Det skulde ha været mig! sa August.

Men Edevart merket at et maleri, en regnbue blev revet istykker i ham.

(Utdrag fra *Landstrykere*, 1927)

ORDLISTE

Bumark = Beitemark

Kjøvd = Kvelt (opprinnelse; tilfrosset elv, altså elva er stoppet/kvelt)

Silfjæren = Sil er en piggfinnefisk, også kalt tobis. Fisken graver seg ned i kalksand på natten, og på steder denne sanden ligger over havnivå på fjære sjø var det vanlig å spa opp fisken, når vær og månefase tillot dette, for å bruke til agn for annet fiskeri. Silen er blank, ser ut som en ål og er vanligvis mellom 10-20cm lang. (Makkfjæren er noe annet:)

Bie = Vente

Vanderbilt = *Cornelius Vanderbilt II* var kanskje den vasseste businessmannen i den kjente amerikanske Vanderbilt-familien. Ikke usannsynlig at det er han Hamsun refererer til, det kan også være en av *Vanderbilt II's* sønner, eller hans onkel eller far for den del..

Kostverde = Spandere

Bale = Streve / Holde på

Navnkundig = Artig / Oj / Imponerende / Morsomt (i ironisk forstand) osv. (Hamsun bruker det litt på siden av ordets opprinnelige betydning, som i dag gjerne tilsvarer Kjendis / de flinkeste i sitt fag)

Prekevere = stelle seg / ta vare på (oppr. ta vare på / konservere mat)

Borget = tatt til seg (Borge = verne)

Beinsom = villig, hjelpsom, redelig

Valondere = Spankulere, gå og slenge, streife, sprade

Sævareid papp = 'Sævareid kartong- og pappfabrikk' (1867-1977) er et lite eventyr i norsk industrihistorie. Det vokste opp et tettsted rundt fabrikk; et tettsted med sentrumsfunksjoner, noe som førte til at andre handelssteder i nærheten døde ut.

Minders = med mindre

Maroder = arbeidsufør (som i steril, impotent)

Komling = en tosk

Naut og Kreatur = lite begavet menneske (gjerner brukt om hokjønn – henspiller på kyr og høns osv.)

Greip = en grovere variant av høygaffelen

- Dyrtid** = økonomisk tilstand; etterspørselen er større enn tilbudet og prisene stiger
- Massa** = hva negrene under slavetiden kalte sine herrer og eiere
- Vakte** = omvendt (religiøs forstand)
- Dusten** = støvkornet
- Matador** = person med stor økonomisk innflytelse
- Raka** = Blakk
- Tyne** = plage, (drepe)
- Tvitulling** = homofil
- Plenty** = overflod
- Abakelig** = bakvendt, vrient
- Mankere** = mangle, feile
- Snoft** = Aldeles, helt..
- Gruv** = Grue (uroe) // 'gruv ikke for det' = det skal du ikke være redd for, bekymre deg for
- Færing** = åpen robåt med to par årer
- Stivblind** = trangsynt? urokkelig? gammelmodig/umoderne?
- forandre seg** = gifte seg
- Kartere** = Notere ned på liste post og frakt, OG motta kvittering.
- Ødslig** = folketomt, forlatt (enslig)